

QUAN HỆ INĐÔNÊXIA – VIỆT NAM (1964 – 2004)

Ths. Lê Thi Liên*

TÓM TẮT

Indonesia và Việt Nam là hai quốc gia cùng nằm trong khu vực Đông Nam Á, có nhiều nét tương đồng về hoàn cảnh lịch sử, văn hóa và mối quan hệ truyền thống tốt đẹp từ lâu đời. Bắt đầu từ năm 1964 hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao và đến một năm sau đó mối quan hệ này vẫn diễn ra tốt đẹp. Tuy nhiên, ở Indonesia có sự chuyển biến về tình hình chính trị cho nên mối quan hệ này bước vào thời kỳ trầm lắng từ năm 1965 đến năm 1973. Từ 1973 quan hệ Indonesia – Việt Nam dần dần được cải thiện. Kể từ sau năm 1990, đặc biệt từ tháng 7 – 1995, khi Việt Nam trở thành thành viên chính thức của ASEAN thì mối quan hệ này lại có điều kiện thuận lợi hơn để phát triển lên một bước cao hơn. Và cũng từ đó đến nay Indonesia – Việt Nam ngày càng xích lại gần nhau hơn trong việc hợp tác song phương và đa phương trên nhiều lĩnh vực và đạt được thành tựu đáng ghi nhận.

ABSTRACT

Both Indonesia and Vietnam located in the South East Asia have had similar backgrounds of history, culture and good relationship for a long time. The relationship between the two countries was set up in 1964 and was going good until 1965. However, from 1965 to 1973, Indonesia's political situation changed, the relationship therefore fluctuate somewhat. Then it has got better rapidly since 1973. After 1990, especially in July 1995, when Vietnam was admitted to be the ASEAN's member, the relationship has been greatly improved. Since then, Indonesia and Vietnam has developed both bilateral and multilateral cooperations in many fields and gained considerable achievements.

Chữ viết tắt: ASEAN: Association of South East Asian Nations (Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á).

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Quan hệ Inđônêxia – Việt Nam từ năm 1964 đến năm 2004 đã trải qua những thăng trầm đáng kể. Cùng với thời gian, mối quan hệ này ngày càng được củng cố, phát triển và hoàn thiện trên nhiều lĩnh vực. Đúng như Tổng thống Xucác-nô từng khẳng định: “Inđônêxia và Việt Nam không những là anh em mà còn là những người bạn chiến đấu. Tình hữu nghị giữa hai nước ngày càng ăn sâu vào hiện tại và cả mai sau” (Xucác-nô, 1959).

Trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay, các nước muốn tránh khỏi nguy cơ bị biệt lập, tụt hậu và kém phát triển thì phải tích cực chủ động hội nhập khu vực và quốc tế. Chính vì vậy, Đảng và Nhà nước ta thực hiện quán triệt đường lối đối ngoại theo phương châm của Đại hội lần thứ IX (2001) đã đề ra: “Việt Nam sẵn sàng là bạn, là đối tác tin cậy của các nước trong cộng đồng quốc tế, phấn đấu vì hòa bình, độc lập và phát triển” (Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IX, 2001). Do đó, việc tăng cường tìm hiểu mối quan hệ với các nước láng giềng để hợp tác lẫn nhau trên nhiều lĩnh vực là điều cần thiết.

Inđônêxia là nước láng giềng gần gũi của Việt Nam, là một trong những nước sáng lập và là trụ cột của khối ASEAN. Khi Việt Nam trở thành thành viên chính thức của ASEAN (7-1995), quan hệ Inđônêxia - Việt Nam càng có điều kiện phát triển trên cơ sở song phương và đa phương trong nhiều lĩnh vực. Cũng từ đó, Inđônêxia và Việt Nam cùng với các nước thành viên khác trong tổ chức ASEAN phấn đấu xây dựng một Đông Nam Á hòa bình, hợp tác và phát triển.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1 Nghiên cứu mối quan hệ giữa Inđônêxia và Việt Nam trong các giai đoạn:

- Trước năm 1964

- Từ 1964 đến 1989

- Từ 1990 đến 1995

- Từ 1995 đến 2004.

2.2 Triển vọng và thách thức trong quan hệ Inđônêxia và Việt Nam.

3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Đề tài này sử dụng các phương pháp:

- Phương pháp luận sử học mácxít, kết hợp phương pháp lịch sử và phương pháp lôgic là những phương pháp chủ yếu được sử dụng trong đề tài.

- Phương pháp thu thập tài liệu, thống kê, chọn lọc những số liệu cụ thể trong mối quan hệ Inđônêxia – Việt Nam (1964 - 2004).

- Phương pháp phân tích, so sánh và đối chiếu những tư liệu đã thu thập để làm rõ mối quan hệ hai nước trong thời gian trên.

4. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

4.1 Quan hệ Inđônêxia - Việt Nam trước năm 1964

Quan hệ Inđônêxia - Việt Nam xuất hiện từ rất sớm và ngày càng được phát triển tốt đẹp theo thời gian. Mối quan hệ này càng thể hiện tốt đẹp hơn khi Inđônêxia là nước duy nhất trong các nước Đông Nam Á (trừ Đông Dương) đặt quan hệ ngoại giao với Việt Nam khi Việt Nam tiến hành cuộc kháng chiến chống xâm lược Mỹ.

Quan hệ Inđônêxia - Việt Nam từ buổi tiếp xúc đầu tiên của hai dân tộc đến trước năm 1964 trải qua nhiều bước thăng trầm do những biến động lịch sử. Tuy nhiên, mối quan hệ hai nước trong giai đoạn này vẫn diễn ra liên tục và không bị gián đoạn. Cũng trong suốt thời gian đó, Inđônêxia và Việt Nam luôn tìm những cơ hội tốt để thắt chặt quan hệ hợp tác với nhau trên nhiều lĩnh vực.

* Giảng viên BM Sử, Khoa Sư phạm. E-mail: lthien@agu.edu.vn

4.2. Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1964 – 1989

Quan hệ Indônêxia - Việt Nam (1964-1989) trải qua những bước thăng trầm đáng kể trong lịch sử quan hệ hai nước. Trong những năm 1964-1965 hai nước Indônêxia - Việt Nam bắt đầu thiết lập quan hệ ngoại giao chính thức. Sau khi ở Indônêxia có sự thay đổi người lãnh đạo và "Trật tự mới" được hình thành thì quan hệ hai nước bước vào thời kỳ lạnh nhạt. Thế nhưng, vào thời gian này, Indônêxia là nước duy nhất trong khối ASEAN đặt quan hệ ngoại giao với Việt Nam trong giới hạn chừng mực cho phép. Đến khi Hiệp định Paris về Việt Nam được ký kết (1973), Indônêxia là một trong những thành viên tích cực trong Ủy ban giám sát và kiểm soát quốc tế ủng hộ việc chấm dứt chiến tranh và lập lại hòa bình ở Việt Nam. Như vậy, sau khi Hiệp định Paris về Việt Nam được ký kết, quan hệ Indônêxia - Việt Nam dần dần chuyển sang xu thế cải thiện theo chiều hướng tốt đẹp. Mặc dù "vấn đề Campuchia" luôn là một trong những nhân tố gây cản trở cho mối quan hệ này nhưng do hai nước vốn có quan hệ truyền thống tốt đẹp và hiểu nhau từ trước cho nên Indônêxia - Việt Nam đã vượt qua những nghi ngờ, những rào cản phía trước để hai nước ngày càng xích lại gần nhau hơn. Từ đó, mối quan hệ truyền thống tốt đẹp giữa hai nước Indônêxia - Việt Nam ngày càng được củng cố và phát huy hơn nữa theo thời gian.

4.3 Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1990 – 1995

Cũng giống như những giai đoạn trước, quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1990 - 1995 vẫn thể hiện mối quan hệ hữu nghị truyền thống hết sức tốt đẹp trên cơ sở kế thừa những thành tựu đã đạt được của quan hệ thời kỳ trước 1990. Tuy nhiên, quan hệ Indônêxia - Việt Nam ở giai đoạn 1990 - 1995 đã phát triển mạnh mẽ trên nhiều lĩnh vực. Có sự phát triển ấy chủ yếu là nhờ sự phấn đấu vun đắp của Chính phủ và nhân dân hai nước. Đồng thời, đây là kết quả của sự tác động tích cực của bối cảnh quốc tế và tình hình khu vực trong xu thế quốc tế hóa và toàn cầu hóa đang diễn ra gay gắt. Sự phát triển của quan hệ Indônêxia - Việt Nam ở giai đoạn này là phù hợp với xu thế phát triển của thời đại mới. Đây là thời cơ để hai nước mở rộng quan hệ hợp tác và xích lại gần nhau hơn.

Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1990 - 1995 diễn ra trên nhiều lĩnh vực, song lĩnh vực chính trị - ngoại giao vẫn là cơ bản. Trong giai đoạn này, hai nước Indônêxia và Việt Nam không phải cùng nhau hợp tác để giải quyết vấn đề chính trị lớn của khu vực, quốc tế như giai đoạn trước đây mà chủ yếu hợp tác giải quyết những vấn đề thuộc lợi ích hai nước. Hợp tác chính trị - ngoại giao giữa Indônêxia và Việt Nam lúc này là hạt nhân đoàn kết hai nhóm nước ở Đông Nam Á (ASEAN và Đông Dương), tiên dân từng bước đưa Việt Nam trở thành thành viên chính thức của tổ chức ASEAN.

4.4 Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1995 – 2004

Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1995 - 2004 là bước phát triển tiếp theo của các giai đoạn trước đó. Mặc dù chịu sự chi phối bởi nhiều yếu tố, nhưng quan hệ hai nước vẫn được duy trì và phát triển liên tục. Tuy nhiên, từ năm 1997 quan hệ hai nước trên một số lĩnh vực có phần chững lại do ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tiền tệ trong khu vực. Song từ năm 1999 đến nay, mối quan hệ này đã phát triển bình thường trở lại và không bị gián đoạn.

Quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1995 - 2004 vẫn mang một số đặc điểm chung của giai đoạn trước đó, song nó cũng mang một số điểm mới.

Thứ nhất, ở giai đoạn này, quan hệ Indônêxia - Việt Nam trên lĩnh vực kinh tế phát triển mạnh hơn so với các lĩnh vực khác cùng thời, hay cùng lĩnh vực trước đó. Nó đã trở thành yếu tố trung tâm thúc đẩy toàn bộ quá trình phát triển của quan hệ giữa hai nước.

Thứ hai, quan hệ chính trị - ngoại giao giữa hai nước vẫn tốt đẹp và ngày càng phát triển nhằm cùng nhau giải quyết những vấn đề của hai nước và khu vực. So với giai đoạn trước năm 1995, giai đoạn này Quốc hội hai nước đã có xu hướng xích lại và hợp tác mạnh hơn.

Thứ ba, quan hệ Indônêxia - Việt Nam giai đoạn 1995 - 2004 không chỉ là mối quan hệ của hai nước trong khu vực Đông Nam Á mà còn là quan hệ giữa hai nước trong cùng một tổ chức ASEAN. Chính vì vậy, ngoài sự hợp tác với nhau trên một số lĩnh vực, Indônêxia và Việt Nam còn hợp tác với nhau trên một số hoạt động của tổ chức ASEAN.

Thứ tư, Chính phủ và nhân dân hai nước luôn xem sự hợp tác kinh tế là nhân tố số một tác động đến sự phát triển của quan hệ hai nước trên các lĩnh vực khác. Điều này cho thấy, Chính phủ Indônêxia và Việt Nam có sự nhận thức mới trong việc thúc đẩy quan hệ hợp tác giữa hai nước với nhau theo xu hướng phát triển mới của thời đại và thế giới.

4.5 Triển vọng và thách thức trong quan hệ Indônêxia - Việt Nam

4.5.1. Triển vọng

Ngày nay, trước xu thế hội nhập quốc tế và khu vực để vươn lên tự khẳng định mình thì không một quốc gia nào dù lớn hay nhỏ lại có thể tồn tại tách biệt với thế giới xung quanh. Hiện nay, các nước trên thế giới đang nỗ lực tập trung xây dựng và phát triển kinh tế, chính vì thế, họ có nhu cầu tiếp cận với nhau để cùng trao đổi, học hỏi kinh nghiệm làm ăn lẫn nhau. Indônêxia và Việt Nam là hai nước vốn có mối quan hệ truyền thống tốt đẹp từ quá khứ đến hiện tại lẫn trong tương lai và cũng không nằm ngoài bối cảnh chung đó. Chính vì vậy, đây là một trong những yếu tố quan trọng tác động thuận lợi cho Indônêxia và Việt Nam trong việc xây dựng mối quan hệ này ngày càng tốt đẹp hơn.

Kể từ tháng 7-1995, khi Việt Nam gia nhập tổ chức ASEAN thì cả Indônêxia và Việt Nam đều là thành viên của tổ chức này. Cũng từ ấy, Việt Nam đang tiến một bước dài trên con đường hội nhập với nền kinh tế khu vực và thế giới, đạt được những thành quả quan trọng.

Indônêxia và Việt Nam là hai nước có chính sách đối ngoại độc lập, tích cực và có mối quan hệ truyền thống tốt đẹp với nhau. Hiện nay, dựa trên cơ chế hợp tác khu vực, những cơ hội và điều kiện thuận lợi trong hoạt động ASEAN, hai nước đã và đang phát triển bền vững mối quan hệ hữu nghị của mình trong quá khứ, hiện tại và tương lai.

Trong quan hệ giữa Việt Nam với các nước trong tổ chức ASEAN (những thành viên sáng lập) thì quan hệ giữa Việt Nam với Indônêxia phát triển sớm nhất. Về cơ bản, mối quan hệ này tốt đẹp hơn nhiều so với quan hệ giữa Việt Nam với các nước khác trong cùng tổ chức này trước đây. Đặc biệt, ngay trong những ngày khu vực còn đang căng thẳng, đối đầu giữa hai nhóm nước (ASEAN, Đông Dương), quan hệ Indônêxia - Việt Nam vẫn duy trì tốt đẹp hơn quan hệ Việt Nam với các nước khác trong khu vực (trừ Đông Dương). Ngày nay, mối quan hệ ấy lại phát triển cùng trong một tổ chức ASEAN thì chắc chắn sẽ phát huy ngày càng hiệu quả hơn. Đây chính là cơ sở, tiền đề để mối quan hệ này phát triển tốt đẹp trong tương lai.

4.5.2. Thách thức

Cho đến nay, tình hình chính trị ở Indônêxia vẫn chưa thật ổn định. Những vấn đề xung đột sắc tộc, tôn giáo, khủng bố, hải tặc và phong trào đòi ly khai ở Indônêxia vẫn đang tiếp diễn, điều này đã làm cho tình hình chính trị ở Indônêxia diễn biến phức tạp. Điều này sẽ gây khó khăn cho quan hệ Indônêxia - Việt Nam trong hiện tại và cả tương lai.

Ở Việt Nam có một nền kinh tế kém phát triển, hậu quả là do chiến tranh tàn phá nặng nề. Mặt khác, vốn của Việt Nam còn ít chưa có điều kiện đầu tư vào các dự án nước ngoài nhiều. Chính vì vậy, Việt Nam cần phải có đội ngũ am hiểu nghiệp vụ về kinh tế đối ngoại, năng động và sáng tạo trong việc làm, thích ứng phong cách làm việc khác nhau ở mỗi nước. Bên cạnh đó, Việt Nam cần phải huy động tối đa nguồn vốn để đầu tư vào các dự án nước ngoài.

Sự khác nhau về thể chế chính trị, chế độ xã hội và trình độ phát triển giữa hai nước cũng là một trọng những yếu tố gây ít nhiều những cản trở cho mối quan hệ Indônêxia - Việt Nam, Việt Nam theo chế độ xã hội chủ nghĩa còn Indônêxia đi theo con đường tư bản chủ nghĩa. Trong quá trình hội nhập ASEAN nói chung, quan hệ Indônêxia - Việt Nam nói riêng chúng ta không tránh khỏi những sự xâm nhập, đan xen của các luồng tư tưởng, luồng văn hóa phi vô sản. Cho nên, chúng ta cần phải không ngừng cảnh giác và xác định cho mình một hướng đi lên đúng đắn cho sự "hòa nhập" nhưng không bị "hòa tan".

Đối với Việt Nam chưa có trình độ lẫn kinh nghiệm cao trong quá trình hội nhập ASEAN, cũng như hội nhập thế giới. Bởi do điều kiện lịch sử của chúng ta bước vào quỹ đạo kinh tế khu vực và thế giới muộn hơn và ở trình độ thấp hơn so với các nước khác. Chính vì thế, con đường duy nhất của chúng ta tiến tới là công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước. Trong khi đó, Indônêxia là nước phát triển kinh tế theo hướng xuất khẩu từ nhiều năm nay, lại là thành viên trụ cột của khối ASEAN từ ngày tổ chức này mới thành lập. Mặt khác, môi trường đầu tư Việt Nam chưa thật sự hấp dẫn cho các nhà đầu tư nước ngoài nói chung, Indônêxia nói riêng vào khai thác. Ngoài ra, nhiều mặt hàng của Việt Nam chưa đáp ứng nhu cầu thị trường Indônêxia vì chất lượng và mẫu mã chưa tốt.

Quan hệ Indônêxia - Việt Nam trong thời gian tới sẽ gặp một số thuận lợi và khó khăn đáng kể. Chính vì thế, những con người ở thời đại mới chúng ta cần phải phát huy những mặt thuận lợi, tích cực đồng thời khắc phục những khó khăn, yếu kém trước mắt.

"Quan hệ Indônêxia - Việt Nam (1964 - 2004)" là quá trình tập hợp một cách có hệ thống trên cơ sở sưu tầm, tập hợp và chọn lọc những nguồn tư liệu có giá trị nhằm cung cấp cái nhìn tổng quan về quan hệ hai nước trong thời gian vừa qua trên một số lĩnh vực: Chính trị, ngoại giao; hợp tác kinh tế, đầu tư, thương mại; khoa học kỹ thuật, văn hóa, giáo dục, thể dục thể thao...

Trên cơ sở nghiên cứu, đề tài xác định những nhân tố tác động đến sự phát triển của quan hệ Indônêxia - Việt Nam qua từng giai đoạn lịch sử cụ thể, đồng thời đưa ra những nội dung chính của quan hệ Indônêxia - Việt Nam (1964 - 2004), rút ra nhận xét và nêu lên triển vọng, thách thức trong thời gian tới. □

Tài liệu tham khảo

- Cao Xuân Phổ. 1985. Gặp gỡ Việt Nam - Indônêxia xưa và nay. Thư viện Quân Đội.
- Đảng Cộng sản Việt Nam. 2000. Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ IX. Hà Nội: Nxb CTQG.
- Học viện CTQG Hồ Chí Minh, Viện QHQT. 1998. Chính sách đối ngoại của các nước ASEAN. Hà Nội.
- Phan Lạc Tuyên. 1993. Lịch sử bang giao Việt Nam - Đông Nam Á. Đại học mở bán công thành phố Hồ Chí Minh.
- Phan Ngọc Liên. 2003. Lịch sử Đông Nam Á. Nxb Giáo dục.
- Viện QHQT. 1984. Hội thảo Việt Nam - Indônêxia: "Vi hòa bình, ổn định và hữu nghị ở Đông Nam Á" (lần I). Hà Nội: Nxb Sự thật.
- Viện QHQT. 1991. Hội thảo Việt Nam - Indônêxia lần thứ III "Vi hòa bình, ổn định và hữu nghị ở Đông Nam Á". Hà Nội: Nxb Hà Nội.
- Võ Văn Nhung. 1962. Lược sử Indônêxia. Hà Nội: Nxb Sự thật.
- Vũ Dương Ninh. 2004. Việt Nam - ASEAN quan hệ đa phương và song phương. Hà Nội: Nxb CTQG.
- Xucacno. 1959. Chúng ta cùng đi đến mục đích chung: thống nhất, độc lập, hòa bình. Hà Nội: Nxb Sự thật.